

TÜRKİYE’DE KADIN İŞGÜCÜNE KATILIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER: ADANA İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Gülşen KIRAL¹

Selin KARLILAR²

ÖZ

Çalışmada Adana ili için kadınların işgücüne katılımını etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışan ve çalışmayan toplam 4469 kadının katıldığı anket verileri iki durumlu logit model aracılığıyla incelenmiştir. Analiz sonucunda; yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, toplam aile geliri, yerleşim yeri ve çevrenin kadınların çalışma durumuna bakış açısının kadınların işgücüne katılımını etkileyen en önemli faktörler olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın İşgücü, Kadın İşgücüne Katılımı, Logit Model

FACTORS AFFECTING FEMALE LABOR FORCE PARTICIPATION IN TURKEY: AN ANALYSIS ON ADANA PROVINCE

ABSTRACT

In the study, it was aimed to examine the factors affecting female labor force participation in Adana province. Questionnaire data of 4469 working and non-working women were examined by using binary logit model. As a result of analysis; age, marital status, level of education, total family income, the counties and the perspective of women living in working conditions are the most important factors affecting women's participation in the labor force.

Keywords: Female Labor Force, Female Labor Force Participation, Logit Model

1.Giriş

İlkel toplumlarda çoğunlukla kırsal alanlarda ücretsiz aile işçisi olarak tarım faaliyetlerine katılan kadınlar günümüze kadar çeşitli konumlarda ekonomik faaliyetlerde yer almışlardır. Kadınların işgücüne katılımında bir dönüm noktası olarak nitelendirilen Sanayi devrimi ile birlikte hızla gelişen teknolojik gelişmeler sonucunda tarım ağırlıklı faaliyetlerin yerini kitle üretim odaklı sanayilerin almasıyla birlikte kadınlar ücretli işgücüne katılmaya başlamışlardır.

Kadın işgücüne katılımını sanayileşmeden daha fazla etkileyen olay II. Dünya savaşı olmuş, savaş esnasında kadınların işgücüne katılımının önemli ölçüde arttığı gözlenmiştir. Bu artışın hem emek arzı hem de emek talebi ile ilgili nedenleri vardır. Emek arzı açısından bakıldığında; bir kısım kadın işgücü için piyasaya girişteki temel güdü vatanseverlik olurken, diğerleri için erkeklerin savaşa gitmeleri ile ailelerin gelirinin düşmesi ve kadının evde yapacağı işlerin azalması etkili olmuştur. Emek talebi

¹ Doç. Dr., Cukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, gkiral@cu.edu.tr

² YL öğrencisi Cukurova Üniversitesi, SBE, Ekonometri Bölümü, selinkarlilar@gmail.com

Araştırma, Gönderim Tarihi:18.12.2017 Kabul Tarihi: 29.12.2017

açısından ise; erkeklerin savaşa gitmeleri ekonomide işgücü talebini ve ücretleri yükseltmiş, bu ise kadınların emek piyasalarına girişlerini teşvik etmiştir (Özer ve Biçerli, 2003, s.58).

Son yüzyılda ise toplumlar derin bir şekilde değişime uğramıştır. Sadece kadınların ekonomik rolü tamamen farklılaşmakla kalmayıp aynı zamanda yeni bir aile modeli de geliştirilmiştir. Bireylerin evlilik ve cinsiyet rollerine yönelik beklentileri ve tercihleri önemli şekilde gelişmiştir. Kadınların zaman içindeki ekonomik rolü için standart açıklamalar öncelikle teknolojik faktörlere odaklanmıştır. Zamandan tasarruf sağlayan dayanıklı tüketim mallarının hane halkı içinde geleneksel görevleri yerine getirmek için gerekli süreyi azaltmakta, kadınların doğurganlığı kontrol edebilmesi için gerekli önlemler ortaya çıkmakta ve kadınlar için uygun işlerin oranını arttıran hizmet ve yeteneğin yoğun olduğu ekonomiye geçilmektedir (Fernandez vd, 2004, s.1294).

Kadınların işgücüne katılması, aynı zamanda o ülkenin ekonomik ve sosyal olarak gelişimine destek sağlamaktadır. Ekonomik alanda üretimin bir parçası olarak iktisadi verimliliğin artmasına katkı sağlayarak ülkenin kalkınma potansiyeline fayda sağlayacaktır. Diğer yandan, çeşitli alanlarda kadınların aktif rol almasıyla toplumda kadınlara karşı davranış kalıpları giderek ılımlı bir hal alacaktır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde kadınların işgücüne katılımlarını etkileyen unsurlarla ilgili bilgiler verilecek, Türkiye’de kadınların işgücüne katılımlarını etkileyen unsurlar incelenecek, ardından literatür taraması verilecek ve daha sonra ekonometrik analiz ve sonuç bölümüne geçilecektir.

2. Kadınların İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörler

Kadın işgücüne katılım çeşitli unsurlar ile etkileşim içindedir. Ekonomik, sosyal, toplumsal vb. alanlarda yaşanan gelişmeler kadınların istihdamını etkilemektedir.

2.1. Eğitim

Eğitim kadınların işgücüne katılımını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. Kadınların işgücü piyasasında, yüksek statülü ve yüksek kazançlı mesleklere katılım gösterebilmesi için gerekli olan bilgi ve becerileri kazanma yeteneğini arttırması beklenen bir unsurdur. Üstelik günümüz dünyasında üretken bir yaşam için hayati bir önkoşuldur.

Toplum düzeyinde eğitimin yaygınlaştırılması kadınların ekonomik faaliyetlerini destekleyen bir sosyal iklim yaratma eğilimindedir ve kadınlar eğitim ve öğretime daha fazla ulaştıklarında birincil ve yüksek gelirli mesleklerdeki istihdamına yönelik engeller ortadan kalkma eğilimindedir (Standing, 1976, s.295).

Çoğu ülkede eğitime sahip olan ya da uzun bir eğitim süresi gerektiren işleri yapan kadınların ücretli çalışmayı bırakma eğilimi çok düşüktür; eğer işgücüne katılım gösterirlerse işgücü piyasasına çalışmak için daha çabuk döneceklerdir (Brewster ve Rindfuss, 2000, s.281).

Kadınların eğitimi genel olarak işgücü piyasasına katılım üzerinde pozitif bir etkiye sahip olmaktadır ve aynı zamanda doğurganlık oranını da azaltmaktadır. Aslında bu durum yüksek bir eğitim düzeyine sahip olduktan sonra çok sayıda çocuk sahibi

olma ve işgücüne katılmamanın yüksek fırsat maliyetinden kaynaklanmaktadır (Sackey, 2005, s.6).

2.2. Medeni Durum

Kadınların işgücüne katılımını etkileyen diğer önemli bir unsur ise medeni durumdur. Kadınların medeni durumları ile işgücüne katılma kararları arasında güçlü bir bağlantı bulunmaktadır.

Bir kadın işgücü piyasasında kariyer yapmayı ve bilinçli olarak evliliği erteleyebilmektedir. Daha çok iş deneyimi genellikle daha yüksek ücret anlamına gelmektedir ve bu da potansiyel bir evlilikten elde edilebilecek kazanımları etkilemektedir. Evliliklerden ve çocukların varlığından kaynaklanan işgücü piyasası katılım aksaklıkları, kadını ekonomik olarak daha çok kocasına bağımlı hale getirmektedir. Bu da daha az işgücü piyasası deneyimiyle ilişkili olarak gelecekteki ücretlerinin düşmesine neden olmakta ve uzun vadeli etkiler ortaya çıkarmaktadır. Buna ek olarak, çocukların doğumu, evlilikten kazanılan faydayı arttırarak gelecekteki boşanma olasılığını da doğrudan azaltabilmektedir (Klaauw, 1996, s.201).

Düşük ücret oranına sahip olan kadınlar ve kocasının kazancının yüksek olmasını bekleyen kadınların ise, okuldan ayrıldıktan kısa süre sonra evlenmesiyle işgücü piyasasına katılım olasılığının ve boşanma olasılığının daha düşük olduğu tahmin edilmektedir. Diğer taraftan ise, yüksek ücrete sahip olan kadınların işgücü piyasasında geçireceği birkaç yıl sonrasına kadar evliliği ertelemesi çok olasıdır ve ortalama boşanma olasılığı da daha yüksektir (Klaauw, 1996, s.201-202).

2.3. Kayıt Dışı İstihdam

Kendi hesabına ya da ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların işgücüne katılmasını engelleyen en önemli nedenlerden birisi kayıt dışı istihdamdır.

Çoğu kadın kayıt dışı ekonomiye katılım göstermektedir çünkü resmi sektörde iş bulamamaktadırlar. Kayıt dışı ekonomide çalışanlar ise, yasal ve düzenleyici çevrelerin dışında kalmaktadır. Bu yüzden, yasal ya da sosyal korumaları çok azdır veya yoktur. Aynı zamanda, kamu altyapısından ve faydalarından da muaf tutulmaktadır ya da sınırlı erişime sahip olmaktadır. Kayıt dışı ekonomide çalışan insanların çok büyük bir oranı resmi sektörde çalışanlara göre daha yoksuldur ve kayıt dışı ekonomide çalışan kadınların erkeklere göre yoksul olması daha olasıdır (Lim, 2004, s.207).

2.4. Doğurganlık

Kadın işgücünü etkileyen temel unsurlardan birisi de doğurganlıktır ve işgücü piyasasına katılımında dolaylı etkilere sahip olmaktadır. Doğurganlık, bir bakımdan kadın işgücüne katılım oranını azaltmaktadır ancak diğer yönden işgücünde yer alan kadınların elde ettiği kazanç ve çalışma hayatında kazandığı mevkiyi kaybetmemek adına doğurganlık durumunu erteleyebilmektedir. Doğum sonrası dönemde çocuk bakımı, ihtiyaçları ve çocuğun geleceği için yapılmak istenen yatırımlardan kaynaklanan ekonomik gereksinimler kadınının çalışma hayatına dönmesine bir neden oluşturmaktadır.

Doğurganlığın azaltılmasıyla, çocuk bakımından arta kalan zaman çoğalabilir ve kadın, işgücü arzını ve her bir çocuğun sağlık ve eğitimi için yatırımlarını arttırabilme imkânına sahip olmaktadır (Bloom vd., 2009, s.80).

Brewster ve Rindfuss'a (2000) göre, bireysel düzeydeki araştırmaların önemli bir bölümü, kadınların sanayileşmiş bölgelerde, kendi istihdam biçimlerini doğurganlıklarına ve doğurganlık durumlarını işgücüne katılımına uyarlayarak çeşitli stratejiler oluşturmaktadırlar. Bu stratejiler ulusal mevkilerde farklılık göstermekle birlikte işgücüne katılım ile annelik kapasitesinin ülkeler arasında değişmekte olduğu ileri sürmektedir.

3. Türkiye’de Kadın İşgücüne Katılımı

2017 yılı Ağustos döneminde toplam işgücüne katılım oranı %53.7 iken, kadın işgücüne katılım oranı %34.3 olarak gerçekleşmiştir. Tablo 1’de yıllar itibariyle Türkiye’de işgücüne katılım oranları belirtilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranları (15+ yaş)

	Toplam	Erkek	Kadın
2000	49,9	73,7	26,6
2001	49,8	72,9	27,1
2002	49,6	71,6	27,9
2003	48,3	70,4	26,6
2004	46,3	70,3	23,3
2005	46,4	70,6	23,3
2006	46,3	69,9	23,6
2007	46,2	69,8	23,6
2008	46,9	70,1	24,5
2009	47,9	70,5	26
2010	48,8	70,8	27,6
2011	49,9	71,7	28,8
2012	50	71	29,5
2013	50,8	71,5	30,8
2014	50,5	71,3	30,3
2015	51,3	71,6	31,5
2016	52	72	32,5

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı, (www.tuik.gov.tr)

Tablo 1’de Türkiye için yıllara göre işgücüne katılım oranları verilmektedir. Toplam işgücüne katılım oranı 2000 yılında %49.9 iken 2016 yılında %52’ye yükselmiştir. Kadın işgücüne katılım oranı ise, 2000 yılında %26.6 iken 2016 yılında %32.5 olmuştur. 2016 yılı için kadın işgücüne katılım oranı erkeklerin işgücüne katılımı ile kıyaslandığında, işgücü piyasasına erkeklerin daha yoğun olarak katılım gösterdiği

sonucuna ulaşılmaktadır. 2001 yılı sonrasındaki işgücüne katılım oranlarındaki hafif gerileme eğilimini Türkiye’de 2001 yılında yaşanan mali krize dayandırmak mümkündür. Krizden bütün sektörler ve dolayısıyla firmalar etkilenmiş, üretim maliyetlerini düşürmek için birtakım önlemler alarak istihdamda daralmaya gitmişlerdir. Dolayısıyla istihdam imkânlarındaki bu kısıtlama işgücüne katılım oranlarını da etkilemiştir.

Tablo 2. Eğitim Durumlarına Göre İşgücüne Katılım Oranları (%) (Ağustos 2017)

15+ Yaş	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	53.7	73.5	34.3
Okur-Yazar Olmayanlar	19.2	32.2	16.5
Lise Altı Eğitimliler	50.0	70.8	28.6
Lise	55.5	72.9	34.2
Mesleki veya Teknik Lise	66.4	81.9	41.9
Yükseköğretim	80.1	85.9	73.1

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Ağustos 2017

Tablo 2’de Türkiye’de eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranları verilmektedir. Tablo incelendiğinde, eğitim düzeyi seviyelerine göre işgücüne katılım oranı değişiklik göstermektedir. Kadınların eğitime erişimlerinin artmasıyla birlikte eğitim düzeyinde meydana gelen artış sonucunda işgücü piyasasında daha fazla yer edinmektedirler. 2017 Ağustos ayı TÜİK verilerine göre, okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %16.5, lise altı eğitim almış kadınların %28.6, lise eğitimi almış kadınlarda ise bu oran %34.2’dir. Mesleki veya teknik lise eğitimine sahip kadınlar ise %41.9 oranı ile lise eğitimi almış kadınlara kıyasla katılım oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Yükseköğrenim görmüş kadınlar ise %73.1 ile en yüksek işgücüne katılım oranına sahiptir.

Tablo 3. Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdam Edilenler (%) (Ağustos 2017)

15+ Yaş	Toplam	Erkek	Kadın
Ekonomik Faaliyetler	100.0	100.0	100.0
Tarım	20.7	15.9	31.5
Sanayi	18.9	20.9	14.2
İnşaat	7.9	11.0	1.0
Hizmetler	52.6	52.2	53.4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Ağustos 2017

Tablo 3’de verilen Türkiye’de ekonomik faaliyetlere göre istihdam edilme oranları incelendiğinde, 2017 Ağustos ayı itibarıyla kadınlar %53.4’lük oranla en fazla hizmetler alanında, %31.5 ile tarım sektöründe, %14.2’lik oranla sanayide ve %1 ile düşük orana sahip olan inşaat sektöründe istihdam edildikleri görülmektedir. Ayrıca, kadınların tarım ve hizmetler alanında işgücüne katılma oranları erkeklere göre daha fazladır, ancak sanayi ve inşaat sektöründe ise işgücüne katılımda erkek egemenliği söz konusudur.

Tablo 4. Kadınların İşteki Duruma Göre İstihdamı (%) (Ağustos 2017)

15+ Yaş	Toplam	Erkek	Kadın
İşteki Durum	100.0	100.0	100.0
Ücretli veya Yevmiyeli	66.5	68.7	61.5
İşveren	4.6	6.0	1.3
Kendi Hesabına	16.8	20.2	9.1
Ücretsiz Aile İşçisi	12.1	5.1	28.1

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Ağustos 2017

Tablo 4'te 2017 Ağustos ayı Türkiye'de kadınların işteki durumuna göre istihdam oranları verilmektedir. Kadınların çalışma tercihleri incelendiğinde, %61.5'i ücretli veya yevmiyeli, %28.1'i ücretsiz aile işçisi, %9.1'i kendi hesabına ve %1.3'ü ise kendi işyerinde işveren olarak işgücüne katılım göstermektedirler.

Tablo 5. Medeni Duruma Göre Kadınların İstihdam Oranı (%)

	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı	Eşi Öldü
2004	26	20.5	32	8.6
2005	26.7	20	33.8	8.7
2006	27.5	20.2	32.9	8.3
2007	27.6	20.3	32.9	7.7
2008	28.2	20.9	34.2	8.2
2009	27.6	22.1	34.2	8.4
2010	28.3	24.2	37.5	8.6
2011	29.1	26.1	39.8	9.5
2012	28.9	27.3	41.2	9.0
2013	30.2	28.0	41.3	8.5
2014	30.7	27.6	39.7	7.8
2015	32.1	28.6	39.5	7.4
2016	32.5	29.2	41.7	7.5

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2004-2016

Medeni durum, kadınların işgücüne katılımını etkileyen önemli faktörlerden birisidir. Tablo 5'te Türkiye'de medeni duruma göre kadınların istihdam oranları verilmektedir. 2004 yılından itibaren hiç evlenmeyen, evli olan ve boşanan kadınların istihdam oranı 2016 yılına kadar artma eğilimindedir. İşgücüne katılım oranı, %41.7'lik oranla boşanan kadınlarda en fazladır. Eşi ölen kadınların katılım oranı 2004 yılında %8.6 iken 2016 yılında %7.5 orana düşerek işgücüne en az katılım gösteren grup olmaktadır. 2016 yılında hiç evlenmeyen kadınların işgücüne katılımı %32.5 iken evli kadınların oranı ise %29.2'dir.

Tablo 6'da esas işlerinden dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışan erkek ve kadınların oranları verilmektedir. 2017 yılı Ağustos ayı verilerine göre kadınlar, hem tarım hem de tarım dışı sektörde erkeklere kıyasla sosyal

güvenceden yoksun ve kayıt dışında bulunmaktadırlar. Kadınlar %94.9'luk oranla en fazla tarım sektöründe kayıt dışı istihdama katılım gösterirken, tarım dışı sektörde ise %24.6'lık bir katılıma sahiptir. Toplam oran içerisinde kadınların kayıt dışı istihdama en fazla katılım gösterdiği alan ise ücretsiz aile işçiliğidir. Bu durumu toplumda kadınlara karşı genel bir algı olan “ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olma, eş çalışıyorsa kadının çalışmasına gerek olmaması” durumunun günümüzde de var olduğu şeklinde açıklayabiliriz.

Tablo 6. Esas İşlerinden Dolayı Herhangi Bir Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlı Olmayanlar (Kayıt dışı %) (Ağustos 2017)

	Toplam	Erkek	Kadın
TOPLAM	35.1	30.0	46.7
Ücretli veya yevmiyeli	18.8	18.1	20.6
İşveren	17.1	17.4	13.9
Kendi Hesabına	63.6	59.5	83.9
Ücretsiz Aile İşçisi	92.2	89.2	93.4
TARIM	85.0	76.3	94.9
Ücretli veya yevmiyeli	83.0	78.5	88.8
İşveren	57.7	54.5	100.0
Kendi Hesabına	74.3	71.4	96.9
Ücretsiz Aile İşçisi	94.4	91.2	95.4
TARIM DIŞI	22.2	21.3	24.6
Ücretli veya yevmiyeli	16.3	16.2	16.6
İşveren	14.8	15.2	10.0
Kendi Hesabına	54.1	47.8	77.7
Ücretsiz Aile İşçisi	81.0	85.1	76.1

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Ağustos 2017

4. Literatür Taraması

Literatürde kadınların işgücüne katılımı ve kadınların işgücüne katılımlarını etkileyen unsurları inceleyen ulusal ve uluslararası alanda yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Tansel (2002), 1980,1985 ve 1990 yıllarında Türkiye'nin 67 ili için kadın işgücüne katılım oranlarını etkileyen faktörleri araştırılmıştır. En küçük kareler (EKK) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen analiz sonucuna göre, ekonomik büyüme ile kadın işgücüne katılımı arasında U şekilli bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Eğitim kadın işgücüne katılım oranını artırırken, işsizlik azaltmaktadır. Tarım sektörünün istihdam içindeki payı hizmet sektörüne kıyasla kadın işgücüne katılım oranını artırırken, sanayi sektörünün istihdam içindeki payı ise hizmet sektörüne kıyasla işgücüne katılım oranını düşürmektedir.

Özer ve Biçerli (2003), 1988-2001 dönemi için Türkiye’de kent ve kır düzeyinde kadın işgücüne katılımını etkileyen unsurların panel veri analizi ile incelenmesi amaçlanmıştır. Bağımlı değişken olarak baz alınan kadın işgücüne katılma oranının yanı sıra bağımsız değişken olarak, kadın aktif nüfusu içindeki ev kadınlarının oranı, istihdam edilen kadın işgücü içindeki ücretsiz aile işçilerinin oranı ve 12+ yaş nüfus içinde toplam emeklilerin oranı kullanılarak modeller tahmin edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, kadın aktif nüfus içinde ev kadınlarının oranındaki artış kadın işgücüne katılımına azaltıcı etkide, istihdam edilen kadın işgücü içinde ücretsiz aile işçilerinin oranındaki artış kadın işgücüne katılımına arttırıcı etkide, +12 yaş nüfus içinde emeklilerin oranındaki artış ise, kadın işgücüne katılımına azaltıcı etkide bulunmaktadır.

Lisaniler ve Bhatti (2005), Kuzey Kıbrıs için 2001 yılında kadınların işgücüne katılma kararını etkileyen faktörler iki durumlu logit analizi ile incelenmektedir. Analiz sonucuna göre, kadınların işgücüne katılımını etkileyen en önemli faktörler eğitim ve yaş olmaktadır. Evlilik, kadınların işgücüne katılmasına negatif etkide bulunmaktadır. Ayrıca, kadın işgücüne katılım kararı ataerkillik ve güçlü kültürel faktörlerden etkilenmektedir.

Doğrul (2008), 2003 yılında Türkiye İstatistik Kurumuna ait Hanehalkı Bütçe Anketinden elde edilen verilerle Türkiye’de kentsel alanlardaki kadınların işgücüne katılma kararlarını etkileyen faktörlerin lojistik regresyon modeli ile incelenmesi amaçlanmıştır. Analiz sonucunda, eğitim düzeyi, medeni durum, ekonomik durum ve çocuk sayısı ile çocuk yaşının işgücüne katılım kararı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yamak, Abdioğlu ve Mert (2012), Türkiye’de 2008 yılında kent-kır ve kadın-erkek ayrımı yapılarak işgücüne katılım kararını etkileyen temel unsurların tespit edilmesi için, Türkiye İstatistik Kurumu Hane Halkı İşgücü Anketi ve Hane Halkı Bütçe Anketinden yararlanılarak elde edilen verilerle lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Sonuç olarak, eğitim seviyesindeki artışla birlikte kadınların işgücüne katılımının arttığı, aktif çalışma yaşında bulunan kadınların aynı yaş grubundaki erkekler kadar işgücüne katılım göstermekte istekli olmadıkları ve evliliğin kentte yaşayan kadınların işgücüne katılımını negatif etkilediği tespit edilmiştir.

Bozkaya (2013), 1988-2012 yılları arası Türkiye’de kadın işgücüne katılımını belirleyen faktörler zaman serisi analizi kullanılarak incelenmektedir. Analiz sonucunda eğitimin kadın işgücüne katılımını pozitif bir şekilde etkilediği, evli kadınların bekârlara göre işgücüne katılım oranının düşük olduğu görülmektedir.

Er (2013), Türkiye’nin 26 alt bölgesinde 2010 yılı için kadın işgücünü etkileyen faktörler çoklu doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların oranı, ortaöğretimde okullaşma oranı ve eğitimin pozitif etkiye, doğurganlığın ise negatif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bir bölgedeki kadın işgücüne katılım oranının yüksek olmasının komşu bölgelerdeki kadın işgücüne katılım oranının da yüksek olmasına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç ve Öztürk (2014), 2002-2008 dönemi için Hane Halkı Bütçe Anketi kullanılarak Türkiye’de kadınların işgücüne katılımını etkileyen faktörler standart probit modeli kullanılarak incelenmektedir. Tahmin sonuçlarına göre kadınların işgücüne katılımını etkileyen en önemli faktörler eğitim, medeni durum, toplumsal cinsiyet algısı,

ekonomik kaynaklar ve yerleşim yeridir. Eğitim düzeyinin düşük olması, kadının hane içindeki küçük çocuk ya da yaşlı bakımı gibi durumlardan kaynaklanan iş yükünün fazla olması işgücüne katılımı için önemli bir engel teşkil etmektedir. Kadınların işgücüne katılımı önündeki engelleri kaldırmak için ilk önce eğitime erişimin ve teşviklerin artırılması, devletin sosyal yardımları kadınların çalışmıyor olması koşuluna bağlamaması ve çocuk bakımı için yardımların teşvik edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.

Uysal, Keskin ve Sertkaya (2016), Türkiye için 1988-2013 dönemleri arasında kadın işgücüne katılım oranı ile yükseköğretim okullaşma oranı, gayrisafi yurtiçi hasıla ve toplam doğurganlık hızı arasındaki ilişki zaman serisi analizi ile incelenmektedir. Analiz sonucunda, gayrisafi yurtiçi hasıla ve yükseköğretim okullaşma oranının kadın işgücüne katılım oranını daha fazla etkilediği tespit edilmiştir.

Korkmaz (2016), Türkiye genelinde kadın işgücüne katılımını etkileyen unsurlar, 2014 yılı için Türkiye İstatistik Kurumu Hane Halkı İşgücü Anketi verilerinden yararlanarak araştırılmıştır. Ek olarak, kadınların işgücüne katılım eğilimlerindeki farklılıkları incelemek için 12 coğrafi bölge de ele alınmıştır. İki durumlu logit model analizi sonuçlarına göre, Türkiye genelinde Doğu Marmara bölgesi hariç kadınların aylık geliri, tam zamanlı çalışma üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. İstanbul, Ege, Batı Marmara ve Batı Anadolu bölgelerinde kadınların tam zamanlı çalışma olasılığını negatif etkileyen tek unsur yaş değişkenidir. Ayrıca, Batı Anadolu, İstanbul, Ege, Doğu Marmara, Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde ise, tam zamanlı çalışma olasılığını en fazla etkileyen unsur teknik lise mezunu kadınların sayısındaki artıştır.

Varol (2017), 2007 yılı için Dünya Değerler Araştırmasından elde edilen veriler kullanılarak Türkiye’de kadın işgücüne katılımını belirleyen temel unsurları iki durumlu logit analiz ile incelenmiştir. Analiz sonucunda, düşük gelire sahip olmak kadınların işgücüne katılımında negatif etkiye yol açarken, yüksek gelire sahip olanların ise pozitif rol oynadığı görülmektedir. Evlilik ve fazla çocuğa sahip olmak, kadınların işgücüne katılımı üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. 35-36 yaşına kadar kadınların işgücüne katılımı pozitif eğimli iken, 30’lu yaşların ortalarından sonra negatiftir.

5. Veri Seti ve Yöntem

Çalışmada 2017 yılı için Adana ilinde yaşayan kadınların işgücüne katılma oranlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Adana ilinin 4 büyük ilçesinde yaşayan işgücüne katılan ve katılmayan toplam 4469 kadın ankete katılmıştır. Adana’nın nüfusu 2.165.595’dir.

Çalışmada kullanılan açıklayıcı değişkenler, daha önce yapılmış olan ulusal ve uluslararası alandaki çalışmalardan hareketle belirlenmiş ve Tablo 7’de verilmiştir. SPSS 18 paket programı kullanılarak iki durumlu logit analizi gerçekleştirilmiştir

Yerleşim yerleri ve nüfusları ise şu şekildedir;

- Seyhan: 779.232
- Yüreğir: 419.240
- Çukurova: 353.680
- Sarıçam: 143.547

Tablo 7. Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Açıklamaları

Değişken	Tip	Değerler	Açıklama
Çalışma Durumu	Kategorik	0, İşgücünde değil 1, İşgücünde	Bireylerin işgücünde olup olmadığını gösterir.
Yaş	Kategorik	0, 15-19 1, 20-29 2, 30-39 3, 40-49 4, 50-59 5, 60+	Bireylerin yaş grubunu gösterir.
Medeni Durum	Kategorik	0, Bekâr 1, Evli 2, Nişanlı 3, Boşanmış ya da ayrı 4, Dul	Bireylerin medeni durumunu gösterir.
Eğitim	Kategorik	0, İlköğretim 1, Lise-Meslek Lisesi 2, Yüksekokul-Üniversite 3, Yüksek Lisans-Doktora 4, Okur-yazar değil	Bireylerin eğitim seviyesini gösterir.
Toplam gelir	Kategorik	0, 0-999 TL 1, 1000-1999 TL 2, 2000-3999 TL 3, 4000-5999 TL 4, 6000-9999 TL 5, 10000+	Ailede çalışan bireylerin toplam gelirini göstermektedir.
Yerleşim Yerleri	Kategorik	0, Sarıçam 1, Yüreğir 2, Çukurova 3, Seyhan	Bireylerin yaşadığı yerleşim yerlerini göstermektedir.
Bakış Açısı	Kategorik	0, Ekonomik özgürlüğe sahip olmalı 1, Gerekliyse çalışmalı 2, Çalışmamalı 3, Kendi tercihi	Bireylerin çevresinin kadınların işgücüne katılması konusunda bakış açısını göstermektedir.

Doğrusal olasılık modelinde karşılaşılan sorunları çözmek üzere probit modeline alternatif olarak oluşturulan logit model, daha yaygın biçimde kullanılmaktadır. Oluşum süreci itibariyle probit modelle aynı olmasına karşın, dayandığı birikimli dağılım fonksiyonu (BDF) itibariyle probit modelden ayrılmaktadır. Normal BDF'den türetilen probit modelin aksine, logit model;

$$P_i = 1/(1 + e^{-Y_i})$$

biçimindeki lojistik BDF'den türetilmektedir. Denklemden belirtilen P incelenen olayın gerçekleşme olasılığını, Y iki değerli bağımlı değişkeni göstermekte ve $e = 2.71828$ 'dir. Dolayısıyla, modelin açık fonksiyonu aşağıdaki gibidir:

$$\ln \left[\frac{P_i}{(1 - P_i)} \right] = \text{ÇalışmaDurumu} = \beta_0 + \beta_1 \text{Yaş} + \beta_2 \text{MedeniDurum} + \beta_3 \text{Eğitim} + \beta_4 \text{ToplamGelir} + \beta_5 \text{YerleşimYeri} + \beta_6 \text{BakışAçısı}$$

Modelde, $P_i/(1 - P_i)$ olasılık oranı (odds ratio) ve bunun doğal logaritması ise *logit* olarak bilinmektedir.

Çalışmada kullanılan veri seti, işgücünde bulunmayan ve işgücünde bulunan kadınlara uygulanan anketler sonucu elde edilen yatay kesit verilerinden oluşmaktadır. Bu anakütleyi temsil edecek ve dolayısıyla anket uygulanacak örnek büyüklüğü,

$$n = \frac{NP(1 - P)Z^2}{(N - 1)d^2 + P(1 - P)Z^2}$$

formülü kullanılarak hesaplanmıştır. %5 önem düzeyi ve %5 hata payı ile ana kütleyi temsil edecek örnek büyüklüğü,

$$n = \frac{2165595(0.5)(0.5)(1.96)^2}{(2165595 - 1)(0.05)^2 + (0.5)(0.5)(1.96)^2} \cong 384$$

olarak belirlenmiştir. Temsil gücünün yüksek olması için 4469 kişiye anket uygulanarak analiz sonuçları yorumlanmıştır.

6. Bulgular

Tablo 8'de modelin genel anlamda uygunluğunu test eden Omnibus testi sonuçları görülmektedir. Anlamlılık değeri ,000 çıkmış ve bu değer 0,05'ten küçük olduğu için modelin uygun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 8. Model Katsayılarının Genel Testi

	Chi-square	df	Sig.
Step 1 Step	1141,782	24	,000
Block	1141,782	24	,000
Model	1141,782	24	,000

Tablo 9'daki R^2 değerlerine göre, Nagelkerke R^2 değerinin, Cox & Snell R^2 değerinden büyük olduğu görülmektedir. Nagelkerke R^2 değeri, bağımlı değişkendeki varyansın 0,301'inin açıklayıcı değişkenlerden kaynaklandığını göstermektedir.

Tablo 9. Model Özeti

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	5044,344 ^a	,225	,301

Tablo 10. Sınıflandırma Tablosu

Observed		Predicted			
		Çalışma durumu		Percentage Correct	
		0	1		
Step 1	Çalışma durumu	0	1370	763	64,2
		1	582	1754	75,1
Overall Percentage					69,9

a. The cut value is .500

Modelin sınıflandırma tablosunda *kesme* değeri olarak 0,5 alınmıştır. Tablo 10 incelendiğinde, doğru sınıflandırma yüzdesi yaklaşık %70'dir. Bu sonuca göre, modelin sınıflandırma gücünün iyi olduğu söylenebilmektedir.

Yaş: Yaş değişkeni genel olarak 276,631 Wald istatistiği ve ,000 sig değeri ile %5 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Referans kategori olarak "60+" yaş grubu seçilmiştir.

Bütün yaş gruplarının Wald istatistiği ve sig değeri %5 anlamlılık düzeyinde incelendiğinde, istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. 60+ yaş grubuna göre işgücünde olma olasılık oranı 15-19 yaş gurubundaki kadınlarda 1,951 kat, 20-29 yaş gurubundaki kadınlarda 4,707 kat, 30-39 yaş gurubundaki kadınlarda 14,711 kat, 40-49 yaş gurubundaki kadınlarda 9,412 kat, 50-59 yaş gurubundaki kadınlarda ise 3,845 kat daha fazladır.

Medeni Durum: Medeni durum değişkeni genel olarak 130,564 Wald istatistiği ve ,000 sig değeri ile %5 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Referans kategori olarak "bekâr" medeni durumu seçilmiştir.

Bütün medeni durum gruplarının Wald istatistiği ve sig. değeri %5 anlamlılık düzeyinde incelendiğinde, istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Bekâr medeni grubuna göre işgücünde olma olasılık oranı evli kadınlarda 4,219 kat, nişanlı kadınlarda 2,352 kat, boşanmış veya ayrı yaşayan kadınlarda 1,862 kat daha azdır. Bekâr medeni grubuna göre işgücünde olma olasılık oranı dul kadınlarda ise 1,926 kat daha fazladır.

Eğitim Düzeyi: Eğitim düzeyi değişkeni genel olarak 108,204 Wald istatistiği ve ,000 sig değeri ile %5 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Referans kategori olarak "okur-yazar değil" eğitim düzeyi seçilmiştir.

Bütün eğitim düzeyi gruplarının Wald istatistiği ve sig değeri %5 anlamlılık düzeyinde incelendiğinde lise-meslek lisesi, fakülte-üniversite ve yüksek lisans-doktora eğitim düzeyi grupları istatistiki olarak anlamlı, ilköğretim ise istatistiki olarak anlamsız bulunmuştur. Okuryazar değil eğitim düzeyi grubuna göre işgücünde olma olasılık oranı lise-meslek lisesi mezunu kadınlarda 2,953 kat, Fakülte-Üniversite mezunu kadınlarda 5,217 kat, Yüksek Lisans-Doktora mezunu kadınlarda ise 7,733 kat daha fazladır.

Tablo 11. Modeldeki Değişkenler

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a			276,631	5	,000	
Yaş						
15-19	,668	,276	5,853	1	,016	1,951
20-29	1,549	,234	43,722	1	,000	4,707
30-39	2,689	,227	139,887	1	,000	14,711
40-49	2,242	,222	101,570	1	,000	9,412
50-59	1,347	,230	34,313	1	,000	3,845
Medeni_durum			130,564	4	,000	
Evli	-1,438	,209	47,212	1	,000	,237
Nişanlı	-,855	,183	21,730	1	,000	,425
Boşanmış veya ayrı	-,621	,237	6,861	1	,009	,537
Dul	,655	,255	6,621	1	,010	1,926
Eğitim_düzeıı			108,204	4	,000	
İlköğretim	,530	,383	1,909	1	,167	1,698
Lise-Meslek Lisesi	1,083	,384	7,969	1	,005	2,953
Fakülte-Üniversite	1,652	,387	18,224	1	,000	5,217
Yüksek Lisans-Doktora	2,046	,437	21,877	1	,000	7,733
Toplam_gelir			134,996	5	,000	
1000-1999 TL	-1,428	,301	22,490	1	,000	,240
2000-3999 TL	-,531	,184	8,345	1	,004	,588
4000-5999 TL	-1,645	,150	119,553	1	,000	,193
6000-9999 TL	-,748	,119	39,639	1	,000	,473
10000+ TL	-,512	,120	18,043	1	,000	,600
Bölge			13,848	3	,003	
Yüreğir	-,447	,130	11,752	1	,001	,640
Çukurova	-,159	,104	2,330	1	,127	,853
Seyhan	-,279	,108	6,687	1	,010	,757
Bakış_açısı			92,564	3	,000	
Gerekliyse çalışmalı	,566	,088	41,707	1	,000	1,762
Çalışmamalı	,551	,101	29,820	1	,000	1,736
Kendi Tercihı	-,497	,148	11,330	1	,001	,609
Constant	-1,417	,432	10,783	1	,001	,242

a. Variable(s) entered on step 1: Yaş, Medeni_durum, Eğitim_düzeıı, Toplam_gelir, Bölge, Bakış_açısı.

Toplam Gelir: Toplam gelir değişkeni genel olarak 134,996 Wald istatistiği ve ,000 sig değeri ile %5 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Referans kategori grubu olarak “0-999 TL” gelir düzeyi seçilmiştir.

Bütün toplam gelir gruplarının Wald istatistiği ve sig değeri %5 anlamlılık düzeyinde incelendiğinde, istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. 0-999 TL toplam gelir düzeyine göre işgücünde olma olasılık oranı, aile gelir düzeyi 1000-1999 TL olan kadınlarda 4,166 kat, aile gelir düzeyi 2000-3999 TL olan kadınlarda 1,70 kat, aile gelir düzeyi 4000-5999 TL olan kadınlarda 5,181 kat, aile gelir düzeyi 6000-9999 TL olan kadınlarda 2,114 kat, aile gelir düzeyi 10.000+ olan kadınlarda ise, 1,66 kat daha azdır.

Yerleşim Yeri: Yerleşim yeri değişkeni genel olarak 13,848 Wald istatistiği ve 0,003 sig değeri ile %5 anlamlılık düzeyinde incelendiğinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Referans kategori grubu olarak “Sarıçam” yerleşim yeri seçilmiştir.

Yerleşim yeri gruplarının Wald istatistiği ve sig değeri %5 anlamlılık düzeyinde incelendiğinde Yüreğir ve Seyhan istatistiki olarak anlamlı, Çukurova yerleşim yeri ise istatistiki olarak anlamsız bulunmuştur. Sarıçam’a göre işgücünde olma olasılık oranı Yüreğir’de yaşayan kadınlarda 1,56 kat, Seyhan’da yaşayanlarda ise 1,32 kat daha azdır.

Bakış Açısı: Bakış açısı değişkeni genel olarak 92,564 Wald istatistiği ve ,000 sig değeri ile %5 anlamlılık düzeyinde incelendiğinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Referans kategori grubu olarak “ekonomik özgürlüğe sahip olmalı” grubu seçilmiştir.

Bakış açısı gruplarının Wald istatistiği ve sig. değeri %5 anlamlılık düzeyinde incelendiğinde, istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Ekonomik özgürlüğe sahip olmalı grubuna göre işgücünde olma olasılık oranı, çevresinde gerekliyse çalışmalı bakış açısı olan kadınlarda 1,762 kat, çevresinde çalışmamalı bakış açısı olan kadınlarda 1,736 kat daha fazlayken, çevresinde kendi tercihi bakış açısı olan kadınlarda ise, 1,64 kat azdır.

SONUÇ

Çalışmada 2017 yılı için Türkiye’de Adana ilinde kadın işgücüne katılımını etkileyen faktörler incelenmesi amaçlanmıştır. Adana’nın 4 büyük ilçesinde yaşayan çalışan ve çalışmayan kadınlar tarafından doldurulan 4469 anket sonucunda elde edilen veriler iki durumlu logit analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda, Adana ili için kadın işgücüne katılımını etkileyen en önemli faktörler yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, toplam aile geliri, yerleşim yeri ve çevrenin kadınların çalışması durumuna bakış açısı olarak belirlenmiştir.

Kaynaklar

- Bloom, D.E., Canning, D., Fink, G. ve Finlay, J.E. Fertility, Female Labor Force Participation and The Demographic Dividend. *Journal of Economic Growth*, 14, 79-101.
- Bozkaya, G. (2013). Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörler: Türkiye Üzerine Bir Analiz. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (5), 69-89.

- Brewster, K.L. ve Rindfuss, R.R. (2000). Fertility and Women's Employment in Industrialized Nations. *Annual Review of Sociology*, 26, 271-296.
- Çokluk, Ö. (2010) Lojistik Regresyon Analizi: Kavram ve Uygulama, *Educational Science: Theory and Practice*, 10 (3), 1357-1407.
- Doğrul, G. (2008). 2001 Krizi Sonrasında Türkiye'de Kentsel Alanlarda Kadınların İşgücüne Katılımının Belirleyicileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 245-276.
- Er, Ş. (2013). Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılım Oranını Etkileyen Faktörlerin Bölgesel Analizi. *Öneri Dergisi*, 10 (40), 35-44.
- Fernández, R., Fogli, A. ve Olivetti, C. (2004). Mothers and Sons: Preference Formation and Female Labor Force Dynamics. *The Quarterly Journal of Economics*, 119 (4), 1249-1299.
- Kılıç, D. Ve Öztürk, S. (2014). Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama. *Amme İdaresi Dergisi*, 47 (1), 107-130.
- Klaauw, W.V.D. (1996). Female Labour Supply and Marital Status Decisions: A Life-Cycle Model. *Review of Economic Studies*, 63, 199-235.
- Korkmaz, Ö. (2016). Kadınların İşgücüne Katılma Eğilimleri: Türkiye Örneği. *TİSK Akademi*, 11 (22), 301-329.
- Lim, L.L. (2004). Female Labour-Force Participation. Gender Promotion Programme (GENPROM), International Labour Office, 203-221.
- Lisaniler, F.G. ve Bhatti, F. (2005). Determinants of Female Labour Force Participation: A Study of North Cyprus. *Review of Social, Economic & Business Studies*, 5 (6), 209-226.
- Özer, M. ve Biçerli, K. (2003). Türkiye'de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 55-86.
- Sackey, H.A. (2005). Female Labour Force Participation in Ghana: The Effects of Education. *Research Paper*, 150, African Economic Research Consortium (AERC), Nairobi, Kenya.
- Standing, G. (1976). Education and female participation in the labour force. *International Labour Review*, 114 (3), 281-298.
- Tansel, A. (2002). Economic Development and Female Labor Force Participation in Turkey: Time-Series Evidence and Cross-Province Estimates. *Economic Research Center Working Paper in Economics*, 1 (5), 1-37.
- Uysal, D., Keskin, R. ve Sertkaya Y. (2016). Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörler Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *Sıirt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisadi Yenilik Dergisi*, 3 (2), 73-92.
- Varol, F. (2017). The Determinants of Labor Force Participation of Women in Turkey: A Binary Logit Analysis. *Journal of History Culture and Art Research*, 6 (2), 92-108.
- Yamak, R., Abdioğlu, Z. ve Mert, N. (2012). Türkiye'de İşgücüne Katılımı Belirleyen Faktörler: Mikro Ekonomik Analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2), 41-58.